

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย หนึ่งในสิ่งที่สะท้อนความงดงามและความลึกซึ้งของวัฒนธรรมไทยคือ “งานศิลปะ” พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ (2541) ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ศิลปะ” ไว้ว่า ศิลปะ คือ ผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในรูปลักษณะต่าง ๆ ให้ปรากฏในสุนทรียภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ความมีอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา จากคำนิยามข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่า ประเทศไทยมีงานศิลปะที่งดงามอันเป็นเสมือนเครื่องชี้วัดถึงควมมีอารยธรรมของชาติ เนื่องด้วยประจักษ์ชัดผ่านงานศิลปะในแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม งานวรรณกรรม และงานดนตรีและนาฏกรรม ความงดงามและทรงคุณค่าของศิลปะไทยล้วนถูกถ่ายทอดผ่านการผสมผสานระหว่างความเชื่อทางศาสนา ประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทยที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงจิตวิญญาณและความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

ท่ามกลางการผันเปลี่ยนของกาลเวลาแต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงเด่นชัดด้วยความงดงามและนับเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคืองานประติมากรรมไทย ที่มักพบเห็นได้ทั่วไปผ่านศิลปสถานและปูชนียสถาน เช่น เจดีย์ โบสถ์ เทวรูป พระพุทธรูป รูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ หรือลายปูนปั้นและรูปปั้นต่าง ๆ ที่ประดับสถานที่ ซึ่งงานประติมากรรมไทยนั้นล้วนเกิดจากความเชี่ยวชาญของบรรพบุรุษไทยที่สร้างสรรค์ผลงานอันงดงามและประณีต สะท้อนความเชื่อและวัฒนธรรมของคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หนังสือสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 14 (2565) กล่าวว่า ประติมากรรมไทยเป็นผลงานทางศิลปะที่มีรูปทรง 3 มิติ คือ มีความสูง ความกว้าง ความหนาหรือลึก เกิดจากการปั้น หล่อ แกะสลัก ฉลุ หรือดุน ประติมากรรมทั่วไปมี 3 แบบคือ ประติมากรรมแบบลอยตัว ประติมากรรมนูน และประติมากรรมแบบเจาะลึกลงไปในพื้นที่ ซึ่งงานประติมากรรมนั้นล้วนถูกสร้างสรรค์ผลงานขึ้นเพื่อแสดงออกถึงจินตนาการ ความรู้สึก และความต้องการที่จะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ รวมทั้งเป็นการแสดงออกของความสามารถทางด้านศิลปะอันเป็นสุนทรียภาพเฉพาะตัวอีกด้วย

ประติมากรรมไทยเป็นผลงานศิลปะที่มีคุณค่าและประโยชน์หลายด้าน อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลงานการสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อรับใช้สังคม ตอบสนองความเชื่อ สร้างความภูมิใจ ความพึงพอใจ และค่านิยมแห่งชาติภูมิของไทย (สุรศักดิ์ เจริญวงศ์. 2565) ดังนั้นแล้วงานประติมากรรมไทยจึงจัดเป็นศิลปกรรมแขนงหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ ด้วยเหตุที่ว่ามีความสามารถในการสื่อความกับสาธารณชนได้อย่างหนักแน่นน่าเชื่อถือ ประกอบกับสถานที่ตั้งของประติมากรรมซึ่งตั้งอยู่ในที่สาธารณะ ทั้งยังสร้างด้วยวัสดุที่มีความคงทนถาวร นอกจากนี้งานประติมากรรมของแต่ละท้องถิ่นในไทยทั้งภาคอีสาน ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ล้วนมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ งานศิลปะทางใต้ของไทยจะสะท้อนถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น โดยมีการผสมผสานระหว่างศิลปะพื้นเมืองและอิทธิพลจากมลายู อินโดนีเซีย โดยเฉพาะในงานประติมากรรม การทอผ้า การวาดภาพ และงานหัตถกรรมที่มีความละเอียดประณีตและเชื่อมโยงกับธรรมชาติและศาสนา สะท้อน

ให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของคนในภาคใต้ของไทย จากการศึกษาหนังสือสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 14 (2565) พบว่าประติมากรรมไทยมีคุณค่าและคุณสมบัติเฉพาะสมบูรณ์ โดยสามารถแบ่งประติมากรรมออกเป็น 3 ประเภทคือ 1) ประติมากรรมรูปเคารพ 2) ประติมากรรมตกแต่ง 3) ประติมากรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอย จากประเภทข้างต้นเมื่อเชื่อมโยงกับงานประติมากรรมทางใต้ของไทยซึ่งเป็นท้องถิ่นของผู้ศึกษา พบว่า หนึ่งตะลุงเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่สร้างสรรค์ตัวละครด้วยการแกะสลักเป็นภาพลู่ ซึ่งจัดเป็นประติมากรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอยประเภทประติมากรรมเครื่องมหรสพ ทางคณะผู้จัดทำเห็นตรงกันว่า การเชื่อมโยงความรู้จากสารานุกรมไทยเรื่อง ประติมากรรม สู่การต่อยอดและเชื่อมโยงกับหนึ่งตะลุง ศิลปะการสร้างสรรค์ตัวละครที่เป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษเป็นประเด็นที่น่าสนใจและท้าทายสำหรับเยาวชนรุ่นใหม่อย่างยิ่ง

สรริณ ศรีทวิกุล (2566) กล่าวว่า หนึ่งตะลุงเป็นการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้ที่มีประวัติสืบต่อกันมาอย่างช้านาน ซึ่งมีรากฐานมาจากศิลปะการแสดงของชาวจีนและชาวชวาที่เข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยในสมัยโบราณ จากนั้นได้รับการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้เข้ากับวัฒนธรรมไทย โดยมีการเพิ่มตัวละครและเนื้อเรื่องที่สอดคล้องกับประเพณีและความเชื่อของคนไทย รูปหนึ่งตะลุงถูกแกะสลักจากหนังวัวหรือควาย โดยช่างฝีมือที่มีความชำนาญ ลวดลายที่แกะสลักบนหุ่นหนึ่งตะลุงนั้นมีความละเอียดและสวยงาม บ่งบอกถึงความสามารถและความตั้งใจของช่างฝีมือ การแสดงหนึ่งตะลุงไม่เพียงแต่เป็นความบันเทิง แต่ยังเป็นสื่อที่ใช้ในการสอนศีลธรรม สอดแทรกข้อคิด และวิถีชีวิตของคนในสังคม อย่างไรก็ตามแม้ว่าหนึ่งตะลุงจะเป็นศิลปะการแสดงที่มีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมไทย แต่ในปัจจุบันกลับพบว่าคนรุ่นใหม่เริ่มห่างไกลจากศิลปะการแสดงดั้งเดิม เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้เด็กและเยาวชนหันไปสนใจสื่อออนไลน์ เกม และความบันเทิงในรูปแบบใหม่ ๆ วัฒนธรรมดั้งเดิมเช่นหนึ่งตะลุงจึงเสี่ยงต่อการถูกลืมเลือนและสูญหาย นับเป็นความท้าทายในการอนุรักษ์หนึ่งตะลุงเป็นอย่างมาก การรักษาศิลปะการแสดงดั้งเดิมในรูปแบบเดิมอาจไม่เพียงพอในการดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่ ดังนั้นผู้จัดทำจึงเล็งเห็นว่า งานประติมากรรมเครื่องมหรสพ “รูปหนึ่งตะลุง” จำเป็นต้องหาวิธีการใหม่ ๆ ในการนำเสนอให้สอดคล้องกับความสนใจและค่านิยมของเยาวชนในยุคปัจจุบัน เพื่อให้หนึ่งตะลุงยังคงอยู่สืบต่อไปได้และถูกเผยแพร่สู่สากล อีกทั้งโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย เป็นโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมนาร่อง เปิดโอกาสให้คณะผู้จัดทำได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นสงขลาเพื่อพัฒนาสู่การเป็นนวัตกรรมอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ทางคณะผู้จัดทำจึงสนใจที่จะศึกษา ตะลุงอาร์ตทอย : สืบสานประติมากรรมไทยถิ่นใต้สู่ความเป็นสากล (Talung Art Toys : Thai Sculpture from Southern Heritage to Global Recognition) ซึ่งเป็นการต่อยอดความรู้จากการศึกษาสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 14 เรื่องประติมากรรมไทย โดยทำความเข้าใจเรื่องราวของประติมากรรมไทยรูปแบบต่าง ๆ เน้นในประเด็นประติมากรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอยประเภทประติมากรรมเครื่องมหรสพ และเชื่อมโยงความรู้จากสารานุกรมสู่การศึกษา “หนึ่งตะลุง” และศึกษาค้นคว้ารวมถึงลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหนึ่งตะลุงเพื่อนำมาต่อยอดสร้างเป็นอาร์ตทอย (Art toy) ซึ่งเป็นงานประติมากรรมร่วมสมัยที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน การศึกษาในครั้งนี้เน้นการเรียนรู้ที่เป็นเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมกับคนรุ่นใหม่ โดยการทำให้อาร์ตทอยหนึ่งตะลุงเป็นสื่อในการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจในมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้ยังคงอยู่และ

เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ผ่านความคิดสร้างสรรค์งานประติมากรรมดั้งเดิมของไทยให้มีชีวิตชีวาและมีความหมาย ในยุคปัจจุบัน โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของวัฒนธรรมไว้ นับเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมในการสืบสานและพัฒนาตลาดทางศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ต่อไปในอนาคตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทย จากสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 14
2. เพื่อต่อยอดความรู้จากประติมากรรมไทยสู่การเรียนรู้เกี่ยวกับหนังตะลุง
3. เพื่อประดิษฐ์สร้างสรรค์ผลงานตะลุงอาร์ตทอย จำนวน 8 ตัว
4. เพื่อเผยแพร่ประวัติและลักษณะของตะลุงอาร์ตทอย ในรูปแบบการดัดตัวละครผ่านเว็บไซต์ที่สร้างขึ้นโดยมีทั้งภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษ

สมมติฐาน

1. หนังตะลุงจัดเป็นประติมากรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอยประเภทประติมากรรมเครื่องมหรสพที่มีคุณค่าและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทย
2. ตะลุงอาร์ตทอย เป็นการสร้างสรรค์งานประติมากรรมร่วมสมัยที่สามารถเผยแพร่หนังตะลุงให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางได้ และสะท้อนถึงเอกลักษณ์ใหม่ของวัฒนธรรมไทยอีกรูปแบบหนึ่ง

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านข้อมูล

ตัวแปรที่ศึกษา

1.1 ตัวแปรต้น (independent variable) คือ ตะลุงอาร์ตทอย จำนวน 8 ตัว ได้แก่ ยอดทอง หนูน้อย อ้ายเท้ง นายโถ สีแก้ว ปราบ ขวัญเมือง และจิ้นจ้อง

1.2 ตัวแปรตาม (dependent variable) คือ การรับรู้และร่วมสืบสานประติมากรรมไทยถิ่นใต้ หนังตะลุงให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

โครงการงานการศึกษาเรื่อง ตะลุงอาร์ตทอย : สืบสานประติมากรรมไทยถิ่นใต้สู่ความเป็นสากล (Talung Art Toys : Thai Sculpture from Southern Heritage to Global Recognition) มีขอบเขตด้านเนื้อหามุ่งศึกษาลักษณะตัวละครหนังตะลุงแต่ละตัวเพื่อหาเอกลักษณ์และนำไปประดิษฐ์เป็นอาร์ตทอย จำนวน 8 ตัว ได้แก่ ยอดทอง หนูน้อย อ้ายเท้ง นายโถ สีแก้ว ปราบ ขวัญเมือง และจิ้นจ้อง เท่านั้น เนื่องจากตัวละครทั้ง 8 ตัวเป็นตัวละครตลกที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีลักษณะร่วมกันคือเป็นตัวละครเชื่อว่ามีประวัติจากคนจริง ๆ ที่เป็นชาวบ้านในถิ่นจังหวัดสงขลา และทุกโรงต้องนำมาใช้แสดง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับประติมากรรมไทย ทั้งลักษณะ รูปแบบและประเภทของงานประติมากรรมไทย
2. ทำให้ทราบเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหนังตะลุง การสร้างรูปหนังตะลุง ตัวละครหนังตะลุง และลักษณะเด่นของตัวละคร

3. การสร้างสรรค์อาร์ตทอยซึ่งเป็นงานประติมากรรมร่วมสมัย จะเป็นการส่งเสริมงานศิลปะ อันทรงคุณค่าของไทยให้ยังคงอยู่และเป็นที่รู้จักในวงกว้าง และนับเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมในการสืบสานและพัฒนาภาคทางศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ต่อไปในอนาคตอย่างยั่งยืน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ตะลุง หมายถึง หนังสติ๊ก เป็นการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้ที่ใช้การขีดหนัง จัดเป็นมหรสพประเภทหนึ่งที่ผสมผสานศิลปะและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

อาร์ตทอย (Designer/Art Toys) หมายถึง งานศิลปะในแขนงประติมากรรมร่วมสมัยที่สร้างสรรค์ด้วยการปั้นจากวัสดุอ่อนนุ่ม